

Ð²Ú² êî² ÛÆ Ð² Ûð² ä °î àôÂÚ² Û ¶Æî àôÂÚàôÛ ðÆ² ¼¶² ÚÆÛ² Ì² , °ØÆ²
Ø. øàÂ² ÛÚ² ÛÆ² Ûî² Û î Ûî °ê² ¶Æî àôÂÚ² Û ÆÛêî Æî àôî

êàòÆ² È-î Ûî °ê² Î² Û ¼² ð¶² òØ² Û² ð , Æ
ÐÆØÛ² ÊÛ , ÆðÛ° ðÀ Ð² Ú² êî² ÛÆ
Ð² Ûð² ä °î àôÂÚàôÛàôØ

¶Æî² Ì² Û Ðà , î² Ì Û° ðÆ ÄàØàî² Ì àô - 2016

°ð°î² Û

ÐÐ ¶²² §¶Æî àôÂÚàôÛ! Ðð² î² ð² Î ààôÂÚàôÛ
2016

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ИНСТИТУТ ЭКОНОМИКИ ИМЕНИ М. КОТАНЯНА

**СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ
В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ
СБОРНИК НАУЧНЫХ СТАТЕЙ - 2016**

Ереван

Национальная академия наук Республики Армения Издательство “ Гитутюн”

2016

Редакционный совет:

академик НАН РА
доктор экономических наук, профессор
доктор экономических наук, профессор
доктор экономических наук, профессор
кандидат экономических наук, доцент
кандидат экономических наук
кандидат экономических наук
кандидат экономических наук
кандидат экономических наук

Суварян Юрий Михайлович
Саринян Роберт Нерсесович
Баядян Ашот Акопович
Арутюнян Гаяне Эрниковна
Затикян Алвард Тевосовна
Багдасарян Кристине Юрьевна
Маркосян Айк Ашотович
Захарян Армине Григорьевна

Ответственный редактор сборника
член-корреспондент НАН РА,
доктор экономических наук, профессор **ВЛАДИМИР АРУТЮНЯН**

Современные проблемы социально-экономического развития в Республике Армения.
Сборник научных статей -2016/Институт экономики им.М.Котаняна НАН РА.
Отв.редактор В. Л. Арутюнян. Ер., изд-во «Гитутюн» НАН РА, 2016, - 472 с.

В сборник включены научные статьи участников республиканской научной конференции,
проведенной в Институте экономики им. Котаняна НАН РА, на тему «Современные проблемы
социально-экономического развития в Республике Армения».

Национальная академия наук Республики Армения Институт экономики имени М. Х. Котаняна

Республика Армения
0015, Ереван, ул. Григора Лусаворича 15
Тел. (+3741) 58-19-71,
E-mail: nas_ie@sci.am, economicjournal@sci.am

Национальная академия наук Республики Армения Издательство “Гитутюн”

Республика Армения
0019, Ереван, пр. Маршала Баграмяна 24
Тел. (+3741) 58-18-23,
E-mail: hovakimyan@sci.am

M. KOTANYAN INSTITUTE OF ECONOMICS
NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
REPUBLIC OF ARMENIA

**THE CONTEMPORARY ISSUES OF SOCIOECONOMIC
DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF ARMENIA**

SCIENTIFIC JOURNAL OF ARTICLES - 2016

Yerevan

“Gitutyun” Publishing House of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia

2016

Editorial Board:

Yuri Mikael Suvaryan	<i>Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, Doctor of Sciences (Economics), Professor</i>
Robert Nerses Sarinyan	<i>Doctor of Sciences (Economics), Professor</i>
Ashot Hakob Bayadyan	<i>Doctor of Sciences (Economics), Professor</i>
Gayane Ernik Harutyunyan	<i>Ph.D. in Economics, Associate Professor</i>
Alvard Tevos Zatikyan	<i>Candidate of Sciences (Economics)</i>
Kristine Yuri baghdasaryan	<i>Ph.D. in Economics</i>
Hayk Ashot Markosyan	<i>Ph.D. in Economics</i>
Armine Grigori Zakharyan	<i>Ph.D. in Economics</i>

Responsible Editor:

VLADIMIR HARUTYUNYAN, Doctor of Sciences (Economics), Professor
Correspondent Member of the National Academy of Sciences
Republic of Armenia

The Contemporary Issues of Socioeconomic Development in the Republic of Armenia, Scientific journal of articles, 2016/ M. Kotanyan Institute of Economics of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia; Responsible Editor: Vladimir L. Harutyunyan, Yerevan, “Gitutyun” Publishing House of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, 2016, - 472 p.

The Volume is the Proceedings Scientific Articles of the Republican Conference “Contemporary Socioeconomic Development Issues in the Republic of Armenia” held at the M. Kotanyan Institute of Economics of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia.

M. Kotanyan Institute of Economics of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia

15 Grigor Lusavorich Street
Yerevan 0015, Republic of Armenia
Tel. (+3741) 58-19-71
E-mail: nas_ie@sci.am, economicjournal@sci.am

“Gitutyun” Publishing House of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia

24 Marshal Baghramyan Ave.
Yerevan 0019, Republic of Armenia
Tel. (+3741) 58-18-23
E-mail: hovakimyan@sci.am

ԳԵՎՈՐԳ ԷՂԻԿԻ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

ԵՊՀ տնտեսագիտության և կառավարման ֆակուլտետի ասպիրանտ

**ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ՓՈԽԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ
ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ SVAR ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅԱՄԲ**

Պետական ծախսերի և տնտեսական աճի փոխազդեցության հարցը մշտապես եղել և այսօր էլ շարունակում է մնալ տնտեսագիտական շրջանակներում առավել հաճախ քննարկվող և վիճելի հարցերից մեկը: Տնտեսագիտական մտքի զարգացմանը զուգահեռ նշված հարցի վերաբերյալ ձևավորվել են բազմաթիվ տեսություններ՝ հաճախ իրարամերժ, իսկ երբեմն էլ իրար լրացնող, որոնցից յուրաքանչյուրն այս կամ այն ձևով է փորձում ներկայացնել տնտեսության կարգավորման գործում պետության ներգործության բնույթն ու սահմանները և, ըստ այդմ, տնտեսության պետական հատվածի օպտիմալ չափն ու դրա կապը տնտեսական զարգացման հետ: Մասնավորապես, տնտեսագիտության քեյնսյան դպրոցի հետևորդների համոզմամբ տնտեսության ճգնաժամային երևույթների հիմքում ընկած է ոչ բավարար ամբողջական պահանջարկը, ուստի տնտեսության պետական միջամտության բոլոր լծակները, այդ թվում և պետական ծախսերը պետք է ուղղված լինեն դրա խթանմանը՝ այդ կերպ նպաստելով զբաղվածության և արտադրության ծավալների ընդլայնմանը: Տնտեսագետների մյուս մասի համոզմամբ, սակայն, ամբողջական պահանջարկը խթանելուն ուղղված պետական ծախսերի ընդլայնումն անարդյունավետ քաղաքականություն է, քանի որ այդ ծախսերի աճը պետք է ֆինանսավորվի կամ հարկերի բարձրացման կամ պարտքի ներգրավման հաշվին, սակայն երկու դեպքում էլ սպառողները, գիտակցելով մոտ ապագայում լրացուցիչ ֆինանսական պարտավորությունների առաջացման հնարավորությունը, ավելացնում են իրենց խնայողությունները և կրճատում ներկա սպառման ծավալները, ինչի արդյունքում ամբողջական պահանջարկը մնում է անփոփոխ¹:

Այս համատեքստում սույն աշխատանքի հիմնական նպատակն է՝ բացահայտել ՀՀ-ում պետական ծախսերի և տնտեսական աճի փոխազդեցության բնույթը, ինչպես նաև ստանալ պետական ծախսերի բազմարկչի գնահատականը, որը կարող է հիմք հանդիսանալ արդյունավետ հարկաբյուջետային քաղաքականության մշակման և իրականացման համար:

Էկոնոմետրիկ տեսանկյունից այդ փոխազդեցության գնահատումը բավական բարդ խնդիր է, քանի որ մի կողմից «Վազների օրենքի» համաձայն ազգային եկամտի աճն է հանգեցնում պետական ծախսերի ավելացմանը, մյուս կողմից քեյնսյան մոտեցմամբ պետական ծախսերը ինքնին հանդես են գալիս որպես ամբողջական պահանջարկի խթանման և տնտեսական աճի կարևորագույն գործոն: Այդ իսկ պատճառով վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում հարկաբյուջետային քաղաքականության և տնտեսական աճի պատճառահետևանքային կապերի գնահատման համար միջազգային պրակտիկայում լայն կիրառություն են ստացել կառուցվածքային վեկտոր ավտոռեգրեսիոն (SVAR) մոդելները, որոնք ոչ միայն թույլ են տալիս խուսափելու վերոնշյալ էնդոգենության խնդրից, այլև հաշվի առնելու հարկաբյուջետային քաղաքականության վերաբերյալ գոյություն ունեցող տեսական մոտեցումները քանակական վերլուծությունների ժամանակ: Ասվածն ավելի պատկերավոր դարձելու համար դիտարկենք հետևյալ SVAR մոդելը, որը հիմնված է Մասաչուսեթսի տեխնոլոգիական ինստիտուտի պրոֆեսորներ Օլիվեր Բլանչարդի և Ռոբերտ Պերոտտիի 1999թ. աշխատության վրա², սակայն թույլ է տալիս հաշվի առնել ՀՀ

¹ Նման մոտեցումը մասնագիտական գրականության մեջ հայտնի է որպես «ռիկարդյան համարժեքություն»: Տե՛ս Բ.И.Алехин, Государственный долг, М., 2007, էջ 44:

² O. Blanchard, R. Perotti, An empirical characterization of the dynamic effects of changes in government spending and taxes on output, NBER Working Paper No. 7269, July 1999.

հարկաբյուջետային քաղաքականության և տնտեսական միջավայրի հիմնական առանձնահատկություններն ու դրանց բնորոշ գծերը.

$$AX_t = B_0 + \sum_{i=1}^p B_i X_{t-i} + \sum_{j=0}^s C_j Y_{t-j} + GD_t + Bu_t, (1)$$

որտեղ՝

$X_{t-i} = [\exp_{t-i}, inc_{t-i}, gdp_{t-i}]'$ -ը՝ $i=0,1,2,\dots,p$, մոդելի էնդոգեն փոփոխականների վեկտորն է՝ կազմված բյուջետային ծախսերի (exp), հարկային եկամուտների (inc) և ՀՆԱ-ի (gdp) համապատասխան լագային արտահայտություններից,

$Y_{t-j} = [m_{t-j}, trade_{t-j}]'$ -ը՝ $j=0,1,2,\dots,s$, մոդելի էկզոգեն փոփոխականների վեկտորն է, որը ներառում է դրամական զանգվածի (m) և ապրանքաշրջանառության (trade) ցուցանիշները՝ կառավարելու ՀՀ ԿԲ-ի կողմից վարվող դրամավարկային քաղաքականության և արտաքին տնտեսական գործոնների հնարավոր ազդեցությունը հարկաբյուջետային ցուցանիշների և ՀՆԱ-ի վրա,

D_t -ը կեղծ փոփոխական է, որը ներմուծվել է հաշվի առնելու 2008թ. ՀՀ-ում բյուջետային դասակարգչի փոփոխության հնարավոր ազդեցությունը մոդելի գնահատման արդյունքների վրա¹,

$u_t = [u_t^{\exp}, u_t^{inc}, u_t^{gdp}]'$ -ը կառուցվածքային մնացորդների վեկտորն է, որտեղ յուրաքանչյուր փոփոխականի սեփական ստոխաստիկ ցնցումը կորելացված չէ մյուս փոփոխականների ստոխաստիկ ցնցումների հետ և ենթարկվում է «սպիտակ աղմուկ» գործընթացի:

Վերոնշյալ հավասարումների համակարգի կառուցվածքային բնույթը խոսում է այն մասին, որ էնդոգեն փոփոխականներից յուրաքանչյուրը կորելացված է մյուսների մնացորդների հետ, ինչը նշանակում է, որ մոդելի պարամետրերի գնահատումը սովորական փոքրագույն քառակուսիների մեթոդով (ՓՔՄ) կտա շեղված արդյունքներ և կհանգեցնի սխալ եզրահանգումների: Նշված խնդրի լուծման նպատակով մասնագիտական գրականության մեջ ընդունված է (1) համակարգի երկու կողմերը բազմապատկել A^{-1} -ով և մոդելը բերել, այսպես կոչված, կրճատված վեկտոր ավտոռեգրեսիվ տեսքի (reduced form VAR).

$$X_t = \Phi_0 + \sum_{i=1}^p \Phi_i X_{t-i} + \sum_{j=0}^s \Pi_j Y_{t-j} + \Delta D_t + e_t, (2)$$

որտեղ՝

$$\Phi_0 = A^{-1}B_0, \Delta = A^{-1}G, e_t = A^{-1}Bu_t,$$

$$\Phi_i = A^{-1}B_i, i = 1, 2, \dots, p,$$

$$\Pi_j = A^{-1}C_j, j = 0, 1, \dots, s:$$

(2) հավասարումների համակարգի պարամետրերի գնահատումը սովորական ՓՔՄ-ով այլևս էնդոգենության խնդիր չի առաջացնում, քանի որ մեզ համար հետաքրքրությունն ներկայացնող փոփոխականներն այժմ կախված են միայն իրենց լագային արժեքներից, որոնք կորելացված չեն e_t մնացորդների հետ: Մյուս կողմից, սակայն, պետք է նկատել, որ (2) համակարգի գնահատման արդյունքում ստացվելիք գործակիցները բավարար չեն կառուցվածքային մոդելի A և B մատրիցների տարրերը միարժեքորեն վերականգնելու համար, քանի որ մեր ունեցած հավասարումների թիվը $n(n+1)/2$ է, իսկ A և B մատրիցների տարրերի ընդհանուր թիվը՝ $2n^2$: Սա առաջ է բերում մոդելի իդենտիֆիկացիայի խնդիր՝ պահանջելով կիրառել լրացուցիչ սահմանափակումներ $e_t = A^{-1}Bu_t$ հավասարումների համակարգի գործակիցների նկատմամբ

¹ Մինչև 2008թ. ՀՀ-ում բյուջետային դասակարգումն իրականացվում էր ԱՄՀ-ի «GFS-2001» ուղեցույցի դրույթներին համապատասխան, սակայն 2008թ. -ից վերջինը փոխարինվեց «GFS-2008» ձեռնարկով:

այնպես, որ կրճատված VAR մոդելի մնացորդների վարիացոին-կովարիացոն մատրիցը՝ $\Omega_e = A^{-1}BB^T(A^{-1})^T$ -ը, ունենա անկյունագծային տեսք¹:

Հետևելով Բլանչարդի և Պերոտտի կողմից առաջ քաշված մեթոդաբանությանը՝ մենք կենթադրենք, որ կառուցվածքային մնացորդների և կրճատված տեսքով ներկայացված VAR մոդելի մնացորդների միջև առկա է հետևյալ տիպի ֆունկցիոնալ կախվածություն.

$$\begin{bmatrix} 1 & -a_{12} & -a_{13} \\ -a_{21} & 1 & -a_{23} \\ -a_{31} & -a_{32} & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} e_t^{\text{exp}} \\ e_t^{\text{inc}} \\ e_t^{\text{gdp}} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} b_{11} & 0 & 0 \\ b_{12} & b_{22} & 0 \\ b_{31} & b_{32} & b_{33} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} u_t^{\text{exp}} \\ u_t^{\text{inc}} \\ u_t^{\text{gdp}} \end{bmatrix} \quad (3)$$

Վերոնշյալ համակարգի առաջին երկու հավասարումները ցույց են տալիս, որ t -րդ եռամսյակում բյուջետային ծախսերի և հարկային եկամուտների անսպասելի փոփոխությունները կարող են պայմանավորված լինել կամ ա) հայեցողական հարկաբյուջետային քաղաքականության փոփոխությամբ, կամ բ) ավտոմատ կայունարարների գործունեությամբ, կամ գ) այլ գործոններով: Նույն տրամաբանությամբ երրորդ հավասարման տնտեսագիտական մեկնաբանությունը կայանում է նրանում, որ t -րդ եռամսյակում ՀՆԱ-ի անսպասելի փոփոխությունը կարող է լինել բյուջետային ծախսերի, հարկային եկամուտների կամ էլ այլ գործոնների փոփոխության հետևանք:

Քանի որ վերլուծության համար կիրառվում են եռամսյակային կտրվածքով տվյալներ, իսկ ՀՆԱ-ի հնարավոր ցնցումների դեպքում պահանջվում է առնվազն մեկ եռամսյակ հարկաբյուջետային քաղաքականության մեջ համապատասխան փոփոխություններ մտցնելու համար, կարող ենք ենթադրել, որ a_{12} և a_{21} գործակիցները հավասար են զրոյի: Մինևս a_{13} և a_{31} գործակիցները կարող են լինել զրոյից տարբեր, որովհետև a_{13} և a_{31} գործակիցները հավասար են զրոյի: Մինևս a_{23} և a_{32} գործակիցները կարող են լինել զրոյից տարբեր, որովհետև a_{23} և a_{32} գործակիցները հավասար են զրոյի: Մինևս a_{13} և a_{31} գործակիցները կարող են լինել զրոյից տարբեր, որովհետև a_{13} և a_{31} գործակիցները հավասար են զրոյի: Մինևս a_{23} և a_{32} գործակիցները կարող են լինել զրոյից տարբեր, որովհետև a_{23} և a_{32} գործակիցները հավասար են զրոյի:

a_{31} և a_{32} գործակիցների գնահատականները ստանալու համար անհրաժեշտ է գնահատել (3) համակարգի երրորդ հավասարումը, սակայն ՓՔՄ-ը դարձյալ կիրառելի չէ, քանի որ որպես բացատրող փոփոխականներ հանդես եկող կրճատված VAR մոդելի e_t^{exp} և e_t^{inc} մնացորդները կորելացված են կառուցվածքային մնացորդների հետ: Այս խնդրի լուծման նպատակով Պերոտտի և Բլանչարդի կողմից առաջարկվել է նախորդ քայլում ստացված a_{13} և a_{23} գործակիցների հիման վրա հաշվարկել բյուջետային ծախսերի և հարկային եկամուտների ցիկլից ճշգրտված մնացորդները ($E_t^{\text{exp}} = e_t^{\text{exp}} - a_{13}e_t^{\text{gdp}}$ և $E_t^{\text{inc}} = e_t^{\text{inc}} - a_{23}e_t^{\text{gdp}}$) և օգտագործել դրանք որպես գործիքային փոփոխականներ նշված գործակիցների անշեղ գնահատականները:

Համապատասխան սահմանափակումների կիրառումը թույլ է տալիս լուծելու մոդելի իդենտիֆիկացիայի խնդիրն ու ստանալու A մատրիցի բոլոր տարրերը: Ինչ վերաբերում է B մատրիցի տարրերին, ապա դրանց գնահատումն իրականացվում է առավելագույն ճշմարտանմանության եղանակով: Այդպիսով, ունենանով A և B մատրիցների գործակիցները և ներկայացնելով կառուցվածքային մոդելը սահող միջինների միջոցով կարող ենք հաշվարկել բյուջետային ծախսերի և ՀՆԱ-ի իմպուլսային արձագանքի ֆունկցիաները և բացահայտել նշված ցուցանիշների միջև գոյություն ունեցող պատճառահետևանքային կապերը:

Մոդելի գնահատումն իրականացվել է բյուջետային ծախսերի, հարկային եկամուտների, ՀՆԱ-ի, դրամական զանգվածի և ապրանքաշրջանառության ցուցանիշների 2000-2015թթ. եռամսյակային տվյալների հիման վրա, որոնք արտահայտվել են 2005թ. միջին տարեկան գներով

¹ H. Lutkepohl, New Introduction to Multiple Time Series Analysis, Springer, 2005, էջ 130-132

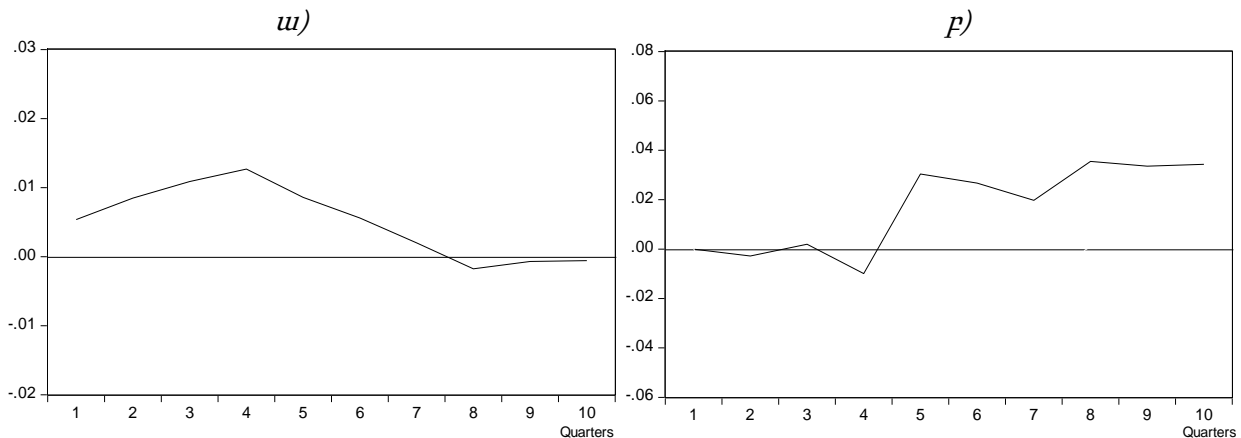
(բացառությամբ դրամական զանգվածի) և սեզոնայնորեն ճշգրտվել ¹: Բյուջետային ծախսերի, հարկային եկամուտների և ՀՆԱ-ի իրական մեծությունները հաշվարկվել են ՀՆԱ-ի դեֆլատորի եռամսյակային ցուցանիշների հիման վրա, իսկ ապրանքաշրջանառության իրական ծավալների ստացման համար հիմք են հանդիսացել ապրանքների և ծառայությունների արտահանման ու ներմուծման դեֆլատորների եռամսյակային ցուցանիշները: Տվյալների սեզոնային ճշգրտումն իրականացվել է EViews_8 վիճակագրական փաթեթի Census X-12 ծրագրով՝ սեզոնային բաղադրիչն ընդունելով բազմապատկային: Ժամանակային շարքերի ստացիոնարությունը ստուգվել է Դիքի-Ֆուլերի ընդլայնված թեստի միջոցով, իսկ ՀՆԱ-ի համար կիրառվել է նաև Պերոնի թեստը՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ՀՆԱ-ի ժամանակային շարքը 2008թ. երրորդ եռամսյակի ընթացքում ցուցաբերում է թրեյնդի և հաստատունի փոփոխություն, իսկ Դիքի-Ֆուլերի թեստի կիրառումը նման պարագայում հաճախ տալիս է հակասական արդյունքներ: Բոլոր թեստերի արդյունքները վկայում են այն մասին, որ սկզբնական ժամանակային շարքերը ոչ ստացիոնար են: Այնուամենայնիվ, ինչպես ընդունված է SVAR մոդելների գնահատման միջազգային պրակտիկայում, մոդելը գնահատվել է մակարդակային ցուցանիշների (լոգարիթմական արտահայտությամբ) հիման վրա՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ տվյալ պարագայում առավել հետաքրքրական են համապատասխան ցուցանիշների իմպուլսային արձագանքի ֆունկցիաները և ոչ թե ռեգրեսիաների գործակիցները: Ինչ վերաբերում է ավտոռեգրեսիայի կարգին, այն ընտրվել է չորս, ինչի մասին վկայում են և՛ Ակաիկեի, և՛ Շվարցի ինֆորմացիոն չափանիշները:

Կառուցվածքային մոդելի համար գնահատված իմպուլսային արձագանքի ֆունկցիաները ներկայացված են գծապատկեր 1-ում: Անհրաժեշտ է նկատել, որ բյուջետային ծախսերի 1 տոկոս շուկր դրականորեն է ազդում ՀՆԱ-ի վրա և տվյալ եռամսյակի ընթացքում նպաստում է վերջինի ավելացմանը մոտ կես տոկոսով (գծապատկեր 1ա): Բյուջետային ծախսերի շուկի ազդեցությունն իր առավելագույն արժեքին է հասնում առաջին տարվա վերջին՝ հանգեցնելով ՀՆԱ-ի 3.7 տոկոսով աճին, սակայն հինգերորդ եռամսյակից սկսած՝ այդ ազդեցությունն աստիճանաբար մարում է և արդեն տասներորդ եռամսյակում դառնում վիճակագրորեն ոչ նշանակալի:

Հարկ է նշել, որ ըստ Վազների, ՀՆԱ-ի 1 տոկոս շուկր առաջին տարվա ընթացքում բյուջետային ծախսերի որևէ փոփոխություն չի առաջացնում, սակայն հինգերորդ եռամսյակի ընթացքում այն հանգեցնում է պետական բյուջեի ծախսային մասի 1.9 տոկոսով ավելացմանը (գծապատկեր 1բ): Սա կարելի է բացատրել նրանով, որ բյուջետային որոշումները, որպես կանոն, ընդունվում են տարեկան կտրվածքով, իսկ ՀՆԱ-ի աճը բյուջետային ծախսերի ընդլայնման տեսքով դրսևորվում է միայն հաջորդ տարվա սկզբին, քանի որ այն համընկնում է նոր բյուջետային տարվա հետ:

Գծապատկեր 1

ա) ՀՆԱ-ի իմպուլս արձագանքը բյուջետային ծախսերի 1% շուկին
բ) բյուջետային ծախսերի իմպուլս արձագանքը ՀՆԱ-ի 1% շուկին

¹ Տվյալների աղբյուրը՝ ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայության տարեգրքեր և ՀՀ ԿԲ-ի տվյալների բանկ:

Իմպուլսային արձագանքի ֆունկցիաների հիման հաշվարկված բյուջետային ծախսերի բազմարկչի մեծությունները ներկայացված են աղյուսակ 1-ում, ըստ որի բյուջետային ծախսերի գումարային բազմարկիչն առաջին տարվա համար կազմում է 0.35, երկրորդ տարվա համար՝ 0.47, իսկ երրորդ տարվա համար՝ 0.45, ինչը, ըստ էության, վիճակագրորեն նշանակալի չէ: Տարբեր երկրների համար կատարված նման վերլուծությունների հետ համեմատությունը (աղյուսակ 1) ցույց է տալիս, որ Հայաստանում ծախսային բազմարկչի մեծությունը բավական էտ է մնում այլ երկրների համանուն ցուցանիշից, ինչը նշանակում է, որ կառավարության կողմից իրականացվող ծախսային քաղաքականությունը դեռևս լիովին չի կատարում տնտեսության պետական կարգավորման և տնտեսական աճի խթանման իր գործառույթները:

Աղյուսակ 1

Բյուջետային ծախսերի բազմարկչի մեծությունները ՀՀ-ում և այլ երկրներում

Երկիր (հետազոտություն)	1 տարի	2 տարի	3 տարի
Հայաստան (հեղինակի հաշվարկներ)	0.35*	0.47*	0.45
Գերմանիա (Heppke-Falk et al. (2006))	0.62*	1.27*	-
Ռումինիա (A. Stoian, 2012)	0.66*	0.69*	0.38*
Իտալիա (Giordano et al. (2007))	1.20*	1.70*	-
Իսպանիա (de Castro and Hernández de Cos (2008))	0.94*	0.55*	-
Սլովենիա (N. Jemec et al., 2011)	0.66*	0.48*	-
Ալբանիա (A. Mançellari, 2011)	0.42*	0.71*	0.71*
Ուկրաինա (P. Mitra and T. Poghosyan)	0.43*	1.36*	-
Պորտուգալիա (M. Pereira)	0.8*	0.7*	0.6*
ԵՄ (Burriel et al. (2010))	0.87*	0.85*	-

*-ը համապատասխանում է 5% նշանակալիության մակարդակին:

Ներկայացված համամասնությունը, թերևս, մի կողմից կարելի է բացատրել ՀՆԱ-ի մեջ բյուջետային ծախսերի փոքր մասնաբաժնով, մյուս կողմից նրանով, որ բյուջետային ծախսերի ներկայիս կառուցվածքն ավելի շատ ուղղված է ընթացիկ սոցիալական բնույթի խնդիրների լուծմանը, քան տնտեսական զարգացման ծրագրերի իրագործմանը:

Այսպիսով, ամփոփելով, կարելի է եզրակացնել, որ ՀՀ-ում բյուջետային ծախսերը նախ և առաջ ծառայում են որպես պետական գործառույթների ֆինանսավորման և տարաբնույթ սոցիալական խնդիրների լուծման միջոց, ինչն էլ պայմանավորում է ծախսային բազմարկչի նման մեծությունը: Այս առումով, ՀՀ տնտեսական կյանքի պետական կարգավորման գործընթացում ծախսային քաղաքականության և ընդհանրապես հարկաբյուջետային քաղաքականության դերակատարության բարձրացման տեսանկյունից խիստ կարևոր նշանակություն ունի նոր համալիր միջոցառումների իրականացումը՝ մի կողմից ուղղված բյուջետային եկամուտների և, ըստ այդմ, բյուջետային ծախսերի ավելացմանը, մյուս կողմից՝ բյուջետային ծախսերի կառուցվածքի օպտիմալացմանը:

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ՓՈԽԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ SVAR ՄԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅԱՄԲ

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԿԵՆԻ ԲՈՍՏԱՆԺՅԱՆ, *տ.գ.դ., պրոֆեսոր*
Երևանի պետական համալսարանի ֆինանսահաշվային ամբիոն
ԳԵՎՈՐԳ ԷԴԻԿԻ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

ԵՊՀ տնտեսագիտության և կառավարման ֆակուլտետի ասպիրանտ

Համառոտագիր

Հոդվածը նվիրված է ՀՀ-ում պետական ծախսերի և տնտեսական աճի փոխազդեցության բացահայտմանը և բյուջետային ծախսերի բազմապատկիչ գնահատմանը: Վերլուծությունը կատարվել է SVAR մեթոդաբանությամբ, որը թույլ է տալիս իրականացնել քանակական վերլուծություններ և գնահատումներ հարկաբյուջետային քաղաքականությանն առնչվող հարաբերությունների վերաբերյալ: Դրանց արդյունքները կարող են օգտագործվել կառավարության կողմից ծախսային քաղաքականության գնահատման և պետական գործառնությունների ֆինանսավորման արդյունավետության բարձրացման համար:

Բանալի բառեր. *բյուջետային ծախսեր, տնտեսական աճ, ծախսային քաղաքականություն, ծախսային բազմապատկիչ, SVAR մեթոդաբանություն:*

ОЦЕНКА ВЗАИМОСВЯЗИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ РАСХОДОВ И ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В РА МЕТОДОМ SVAR

ВАРДАН БАБКЕНОВИЧ БОСТАНДЖЯН, *д.э.н., профессор*
Финансово-учетная кафедра Ереванского государственного университета

ГЕВОРК ЭДИКОВИЧ МИНАСЯН

аспирант факультета экономики и управления Ереванского государственного университета

Аннотация

Статья посвящена выявлению взаимосвязи государственных расходов и экономического роста в РА и оценке мультипликатора бюджетных расходов. Анализ выполнен с помощью SVAR методики, позволяющей провести количественные анализы и оценку отношений, связанных с налогово-бюджетной политикой. Эти полученные результаты могут быть использованы правительством для оценки политики государственных расходов и повышения эффективности финансирования государственных функций.

Ключевые слова: *бюджетные расходы, экономический рост, расходная политика, мультипликатор расходов, методология SVAR.*

ESTIMATION OF INTERPLAY OF GOVERNMENT EXPENDITURE WITH THE ECONOMIC GROWTH IN THE REPUBLIC OF ARMENIA BY A SVAR TECHNIQUE

VARDAN BABKEN BOSTANJYAN, *Doctor of Sciences (Economics), Professor*
Chair of Finances and Accounting, Yerevan State University

GEVORG EDIK MINASYAN

Ph.D. Student, Faculty of Economics and Management, Yerevan State University

Abstract

This article attempts to identify the relationship between public expenditure and economic growth in the Republic of Armenia and estimate budget expenditure multiplier. The analysis is conducted using a SVAR technique, which allows the authors to make a quantitative analysis and estimate the relationships with regard to fiscal policy. These results might be helpful for the Government to evaluate spending policies and to increase the productivity of financing government functions.

Keywords: *Budget expenditure, economic growth, expenditure policy, expenditure multiplier, SVAR technique.*

Հետազոտությունն իրականացվել է ՀՀ ԿԳԸ գիտության պետական կոմիտեի տրամադրած ֆինանսավորմամբ՝ 15T-5B103 ծածկագրով գիտական թեմայի շրջանակներում:

Исследование выполнено при финансовой поддержке Государственного комитета по науке МОН РА в рамках научного проекта № 15T-5B103

This work was supported by the RA MES State Committee of Science, in the frames of the research project № 15T-5B103